

SAKSFRAMLEGG

Til:
Universitetsstyret

Møtedato:
19.12.2023

Sak:

Videreutvikling og fornyelse av studieporteføljen

Innstilling til vedtak:

1. Universitetsstyret vedtar rammer for disiplinfaglige utdanninger.
2. Universitetsstyret ber rektor gjennomføre porteføljeutviklingsplan for UiT 2024–2025.
3. Universitetsstyret ber rektor prioriterer ressurser og støtte til gjennomføring av tiltakene, og ber om at porteføljeutviklingsplan inkluderes i styrets årshjul, med kontinuerlig vurdering av effekter og analysegrunnlag for eventuelle nye tiltak.

Bakgrunn:

Universitetsstyret vedtok i sak 32/22 overordnet mål og prosess for at UiT skal øke utnyttelsen av våre totale ressurser, og at UiT sine studietilbud bedre skal kunne møte framtidens kompetansebehov. Prosessen er forankret i UiT sin strategi og utviklingsavtale, og er omtalt som en prioritet i styrets beretning til Kunnskapsdepartementet for 2022.

UiT har en omfattende studieportefølje med mange studieprogram og emner innenfor en stor bredde av fagområder. Rekrutterings- og møttall de senere årene, viser at det er liten eller ingen konkurranse om å komme inn på de fleste av våre studietilbud. Denne tendensen ble ytterligere forsterket høsten 2023 hvor 85 % av våre programmer har ledig kapasitet. Emneporteføljen er stor, og emner brukes i liten grad på tvers av program. UiT bruker derfor betydelig mer ressurser per produserte studiepoeng, og vi har langt flere emner med få studenter sammenlignet med resten av sektoren. Dette går på bekostning av tilstrekkelig kapasitet til å videreutvikle porteføljen, så vel som kapasitet til de andre kjerneaktivitetene, forskning, innovasjon og formidling.

Samtidig er det stor etterspørsel etter kompetanse i samfunnet. Kombinert med demografiske endringer, vil en av de store knapphetsfaktorene i samfunnet generelt og i nord spesielt, være tilgang på kompetent arbeidskraft. Det har derfor ikke vært et ønske å redusere den faglige bredden ved UiT. Kunnskapsberedskap og videreutvikling av våre fagområder er viktig for å kunne møte store samfunnsutfordringer. Vi kan imidlertid utnytte mangfoldet av fagområder bedre enn i dag. I den europeiske utdanningspolitikken uttrykkes det forventninger til internasjonalisering, fleksibel utdanning, større grad av tverrfaglighet og generisk kompetanse. Det samme gjelder i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning som er fulgt opp i regjeringens utsynsmelding. I utsynsmeldingen blir institusjonene gitt et særskilt ansvar for å

dimensjonere egen portefølje i tråd med arbeidslivets kompetansebehov. Ved UiT ser vi blant annet at det er økt etterspørsel etter fleksible studier, arbeidslivet ønsker også kortere utdanningstilbud, og studietilbøyeligheten i aldersgruppene 30+ er stigende.

I denne saken presenterer rektor en utviklingsplan for studieporteføljen ved UiT i tråd med universitetsstyrets vedtak. Med de tiltakene som er foreslått, vil attraktiviteten til UiT sine studietilbud styrkes gjennom bedre tilpasning til demografiske endringer, internasjonale trender, studenters livsfaser og arbeidslivets kompetansebehov. Planen legger til grunn at UiT sine studier bør bli mer fleksible, både for å tiltrekke seg nye studentgrupper og for å muliggjøre ulike sammensetninger av fag uten at det lages helt nye program. Derfor foreslås det nye rammer for de disiplinaglige utdanningene. Videre må organiseringen av studiene våre redusere sårbarheten i det samlede studietilbudet og styrke kapasiteten til hele samfunnsoppdraget. Derfor foreslås det en rekke utviklings- og endringstiltak innenfor fagområdene.

Prosess og høring

Mål og prosess ble gjort kjent i organisasjonen gjennom en [egen hjemmeside](#), interne kunngjøringer og gjennom linja. Det har blitt gitt korte løypemeldinger om hvor vi er i prosessen gjennom 'rektors kvarter' (korte infomøter), i lengre formater i ulike ledermøter og til universitetsstyret. I kartleggingsfasen svarte alle studieprogram (90 %) på et spørreskjema som er komplementert med de dataene vi har på institusjonsnivå, for å få et riktigst mulig bilde av status. Fem arbeidsgrupper (ca. 50 ansatte) satt sammen på tvers av organisatoriske grenser fikk videre i oppgave å identifisere mulige grep og retningsvalg. Resultatet av hele kartleggingsarbeidet ble presentert i en [rapport](#) som ble gjort kjent i organisasjonen 16. mai. Alternative veivalg var kategorisert i mulige modeller (felles rammer) og strategier (tiltak). Videre ble det avholdt informasjons- og innspillmøter på alle campusene, samt digitalt før sommeren. Til sammen deltok ca. 300 ansatte. Hensikten med disse møtene var å gjøre status og mulige veivelag godt kjent i organisasjonen og gi et kunnskapsgrunnlag til høringsprosessen. Styringsgruppa, bestående av dekanene og leder av Studentparlamentet, skrev en [vurderingsrapport](#) hvor alle de identifiserte modellene og strategiene ble vurdert opp mot den overordnede målsetningen med arbeidet. Rapporten munnet ut i en anbefaling om en felles modell for de disiplinaglige utdanningene, samt behov for å gjøre nærmere faglige vurderinger for bruk av ulike strategier. Rapporten ble sendt på [høring i organisasjonen](#) 15. august–15. oktober med spesifiserte høringsspørsmål. Fakultetene har hatt ansvar for å legge opp til inkluderende prosesser. Prosessen har også vært løpende diskutert i UiT sitt råd for samarbeid med arbeidslivet, og det ble laget en egen ekstern høring og egne høringsmøter.

Porteføljeutviklingsplanen

Porteføljeutviklingsplanen som presenteres i denne saken bygger på ideer og innsikt fra kartleggingsfasen, og har blitt justert basert på høringssvar, tilbakemeldinger i dialogmøter, diskusjoner i universitetsstyret og er ferdigstilt i samarbeid med styringsgruppa.

Porteføljeutviklingsplanen følger saken som vedlegg 1, og har tre deler; 1) rammer for disiplinaglige utdanninger (byggekløssmodell) på bachelor- og masternivå, 2) utviklings- og endringstiltak per fagområde, og 3) øvrige tiltak som må gjennomføres for at omstillingsprosessen skal kunne være vellykket. Selv om porteføljeutviklingsplanen har tre deler, er de ulike delene avhengige av hverandre. Flere av tiltakene i del 2, har som premiss at del 1 gjennomføres. Hvis del 1 ikke gjennomføres, vil det også være behov for mer inngripende tiltak i del 2.

Studietilsynsforskriften ligger til grunn for utdannings- og kvalitetsarbeidet ved UiT, og det er ingen forhold i porteføljeutviklingsplanen som rokker ved premissene i dette. Dette innebærer blant annet at alle studieprogram oppfyller krav til faglig fordypning og opptak på neste syklus. Tiltakene i planen vil videre gjøre at UiT sine studietilbud samsvarer *bedre* med føringene i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring som legger opp til flerfaglighet gjennom valgfag. Dette vil også styrke relevans for videre studier og/eller arbeidsliv og ordninger for internasjonalisering og internasjonal studentutveksling som er sentrale elementer i kvalitetssystemet.

Arbeidet med å videreutvikle og fornye studieporteføljen inngår i risikovurderingen til langtdsplanen til UiT. Prosessen har vært utformet for å redusere sannsynligheten for og å minimere konsekvensen av faktorer som svak forankring, tid og kapasitet til omstilling ol. Vedlegg 2 beskriver dette og hvilke tiltak som er gjennomført og hvilke som gjenstår.

I det følgende drøftes de tre delene på prinsipielt grunnlag med synliggjøring av sentrale avveininger.

Del 1: Rammer for disiplinfulle utdanninger

Rammene som foreslås for disiplinfulle utdanninger innebærer at studenten sin bachelorgrad vil være satt sammen av tre moduler: programfag, valgfag og fellesfag (byggekløssmodellen). For fagmiljøene som gir tilbudene er emnegruppen av program- og valgfag den samme, mens det fra et studentperspektiv vil være et stort antall mulige kombinasjoner. Byggekløssmodellen har fordelene av stor grad av fleksibilitet. Studentene vil ha anledning til å sette sammen sin grad på ulike måter uten at dette må være forhåndsbestemt fra UiT. Dette ligger tett opp til det som er vanlige i internasjonale grader (for eksempel major-minor i det angloamerikanske utdanningssystemet). Betydningen av fler- og tverrfaglighet fremheves også i internasjonale og nasjonale kompetansebehovsutredninger, og byggekløssmodellen har derfor også blitt godt mottatt i eksterne diskusjoner. På masternivå legges det opp til programfag og et fellesfag, og ikke krav om valgfag fra andre programfagområder. På master er hensikten å fordype seg innenfor sitt fagområde. Også her legges det opp til en begrensning på antall emner slik at mulige valgkombinasjoner står bedre i forhold til rekrutteringsgrunnlaget.

Forskjellen mellom dagens organisering og de rammene som er beskrevet i porteføljeutviklingsplanen er at en bachelorgrad ikke lenger kan være satt sammen kun fra ett programfagområde. Mange av dagens programmer ved UiT har allerede en andel valgfag, men kartleggingen viser at studentene nesten utelukkende tar emner innen eget programfag eller tilhørende institutt. Med andre ord utnyttes muligheten til å tilby studentene flerfaglighet dårlig. Dette kan ha sammenheng med at det er krevende å unngå undervisnings- og eksamenskollisjoner, at fagmiljøene ønsker at studentene skal ha stor faglig fordypning og/eller at fordelingen av resultatmidler tilfaller enheten hvor studenten avlegger eksamen.

De nye rammene for disiplinfulle utdanninger vil også muliggjøre et utvidet utbud av kortere utdanningstilbud. Programfag som også skal tilgjengeliggjøres som valgfag må kjennetegnes av å ikke kreve forkunnskapskraver utover studieretten til programmet. Dette vil gjøre de samme emnepakkene relevante som årsheter eller halvårsheter for arbeidslivet. Dette kan være innen et spesifikt fagområde, eller satt sammen av emner fra ulike programmer. En forhåndsdefinert pakke av emner kan til sammen utgjøre et 'sertifikat'. Sertifikater kan synliggjøres på vitnemålet og kan også stå på egne ben. Ordningen med sertifikater brer om seg i Europa, som en respons til

etterspørselen etter muligheter for livslang læring. På denne måten vil UiT kunne tilby et langt mer omfangsrikt utdanningstilbud for arbeidslivet uten at det må bygges opp en egen kapasitet til dette. Tiltak som dette vil også bidra inn og styrke de internasjonale alliansene som UiT er med i, EUGLOH og Arctic Five.

Alternativet til å innføre rammene for disiplinfaglige utdanninger er å beholde dagens modell, hvor fagmiljøene selv velger hvordan de tilpasser seg kvalifikasjonsrammeverket og studietilsynsforskriften. Selv med oppfordringer til valgfag fra andre fagområder er imidlertid erfaringen at emneporteføljen forblir stor og voksende. Uten rammeendringer vil det fortsatt være mulig å spesifisere valgbare emnepakker innenfor studieprogrammene, men så lenge det ikke legges opp til at disse også skal inngå i andre program vil rekrutteringen til dem være begrenset. Uten nye rammer vil det også være behov for å forsterke spesifikke tiltak i porteføljeutviklingsplanens del 2 for å ta ned den samlede ressursbruken. Innføringen av nye rammer vil innebære ca. 30 % emnereduksjon på bachelornivå og ca. 20 % på masternivå. For å oppnå en lignende besparelse på andre måter, for eksempel ved å fase ut programmer utover det som allerede er foreslått, vil UiT få et vesentlig smalere faglig utdanningstilbud. Anslagsvis vil det tilsvare 15–20 studieprogrammer.

Modellen som sådan får støtte i høringsprosessen. De fleste kommentarer og innvendinger går på *omfang av programfag og hvordan studieplanene bør koordineres.*

Omfang av programfag. I forskrift om krav til mastergrad stilles det krav til at en mastergrad må bygge på en bachelorgrad eller cand.mag-grad med en fordypning i fag, emne eller emnegrupper av minimum 80 studiepoeng. I vurderingsrapporten var det foreslått en oppbygging på maksimum 90 stp programfag for å sikre tilstrekkelig fordypning, 60 stp valgfag og 30 stp fellesfag. Høringssvarene problematiserer at 90 stp programfag oppleves som lite, og særlig problematisk for MNT-fagene som har et stort omfang av støttefag som vil 'fylle opp' uten at studenten får særlig fordypning innenfor programfaget. I foreslåtte porteføljeutviklingsplan er sammensetningen justert. Det foreslås nå at for samfunnsfaglig og humanistiske utdanninger kan programfag utgjøre inntil 100 stp, minimum 60 stp valgfag og 20 stp fellesfag. For matematiske, naturvitenskaplige og teknologiske utdanninger, fiskeri- og havbruksvitenskap og økonomiske og administrative utdanninger kan programfag utgjøre inntil 130 stp inkludert støttefag, 30 stp valgfag og 20 stp fellesfag. Det har vært vurdert hvorvidt rammene bør være like for alle fagområder, noe som ville innebære at alle programmer kun har 30 stp til valgfag. Dette gi ca. 15 % emnereduksjon, og dermed innebære lavere utnyttelse av undervisningsressurser. Med tanke på omstillingskostnadene svært mange fagmiljøer utsettes for, vil den totale besparelsen begynne å bli uforholdsmessig liten. Videre er det et poeng at valgfag tilsvarende en årsenhet gjør verdien av flerfaglighet mer reell, og representerer også et fornuftig omfang for fagområder hvor det av hensyn til rekruttering ikke er grunnlag for en full grad, men kun som valgfag. Til slutt er det et poeng at selv om MNT-fagene tilsynelatende får videre rammer, skal støttefag og innføringsemner samkjøres på tvers av disse programmene (jf. porteføljeutviklingsplanen del 2). På den måten vil MNT-fagene bidra mer til total reduksjon av emner.

Koordinering av emner. I vurderingsrapporten var det foreslått en oppbygging av program som sikrer at studenter på ulike programmer har like forkunnskaper til emnene, og blokkorganisering av semestre slik at kollisjoner kan unngås. I høringssvarene peker fakultetene på behov for større fleksibilitet i hvordan et program er bygd opp, for eksempel med tanke på om det bør være enkelte programfag på hvert semester. For å imøtekomme dette legger porteføljeutviklingsplanen

heller opp til koordinering internt i semesteret for å sikre at undervisningstid og eksamener ikke kolliderer for studentgruppene. Det er viktig å poengtere at en eller annen form for koordinering uansett vil være nødvendig. Ulempen med slik det nå er foreslått er at rammene for internasjonal studentmobilitet kan bli litt mer komplekse for programmer som har obligatoriske fag alle semestre. Det vil måtte løses ved å fortsette forhåndsgodkjenning av emner som studentene vet vil godkjennes og innpasses i etterkant (som i dag). Kravet om at alle programmer skal legge til rette for mobilitet vil uansett være ufravikelig. For programmer som ønsker åpnere mulighet for valg og internasjonal studentmobilitet er det fortsatt mulig å organisere programmet med 'rene blokker' av programfag og valgfag, og vil være den generelle anbefalingen.

Del 2: Utviklings- og endringstiltak

Basert på innspill i kartleggingsfasen ble det også identifisert fem mulige 'strategier' for bedre kapasitetsutnyttelse i emneporteføljen; å peke på hvilke programmer som bør videreføres og hvilke som bør fases ut, å identifisere programmer som kan slås sammen, identifisere fagområder hvor emneporteføljen bør koordineres på tvers av organisatoriske grenser, hvor det er potensial for større grad av nasjonalt og internasjonalt samarbeid og arbeidsdeling, samt mulig å gi økt tilgjengeliggjøring for å tiltrekke flere studenter. Samtlige strategier ble vurdert med fordeler og ulemper i vurderingsrapporten, og enhetene ble bedt om å vurdere hvilke strategier som passer hvor. Fakultetene ble særlig bedt om å vurdere koblingen mellom profesjons- og disiplin-fag, totaliteten av små fag ved UiT og hva som skal til for å lykkes bedre med bedre tilgjengeliggjøring av flere utdanningstilbud.

Porteføljeutviklingsplanens del 2 bygger i stor grad på fakultetene sine grundige vurderinger og foreslåtte tiltak. Tiltakene varierer fra det helt spesifikke til områder hvor fakultetene ser behov for å gjøre flere vurderinger. Det er tre problemstillinger som det særlig har vært behov for å vurdere; føringer for koordinering på tvers av organisatoriske grenser, føringer for koblinger mellom profesjons- og disiplin-fag og hvilke nedre terskelverdier for antall studenter vi bør operere med i den videre utviklingen.

Føringer for koordinering på tvers. Fakultetene har pekt på flere fagområder hvor det i dag er dupliserte emner på flere enheter som bør samordnes, men i liten grad foreslått hvordan dette skal gjøres. Ett alternativ er at ett fagmiljø har ansvar for emneporteføljen og tilhørende ressurser til et gitt fagområde uavhengig av hvor undervisningen inngår. Et annet alternativ er at ett fagmiljø får ansvar for å koordinere porteføljen, men ikke myndighet til å fatte beslutninger på vegne av alle. Et tredje alternativ er at berørte fagmiljøer blir bedt om å samarbeide. Jo strengere føringer og fokusert ansvar, jo mer sannsynlig er det at samordning kan gjennomføres, men det svekker også autonomien som enhetene har i dag, og gir mindre rom til skreddersydde didaktiske løsninger. Jo mer løselige føringer som gis, jo mer sannsynlig er det at emneporteføljen fortsetter å utvikle seg som i dag, med relativt like emner på ulike enheter, samtidig som autonomi og muligheten for å tilpasse seg spesifikke studentgrupper opprettholdes. I porteføljeutviklingsplanen er det pekt på ulike løsninger for ulike fagområder, og en viktig del av oppfølgingen av planen blir å følge med på hvordan dette fungerer og om det er behov for justeringer.

Kobling mellom profesjons- og disiplin-fag. Til tross for at det ble spurt særskilt om i høringen er det få identifiserte tiltak som tar for seg koblingen mellom profesjons- og disiplin-fag. Et unntak fra dette er ingeniørutdanningene og tilhørende fagområder. Mange av profesjonsutdanningene har allerede en kompleks organisering, og det kan tenkes at ytterligere koordinering vil kreve mer enn det gir. Samtidig er dette i teorien et område som kan være et fortrinn for UiT, som har såpass

mange profesjonsutdanninger ved et breddeuniversitet. I porteføljeutviklingsplanen gis det signaler om å fortsette å utforske potensialet for sterkere koblinger, og vil følges opp til neste plan skal fremmes.

Terskelverdier. Til sammen vil nye rammer for disiplinfaglige utdanninger og de fagspesifikke tiltakene innebære store endringer for små fagområder. Spørsmålet har vært om det likevel bør angis terskelverdier som hindrer at deler av porteføljen videreføres uten tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag. Dette berører en av de sentrale avveiningene ved hele prosessen, hvor det både er ønskelig å opprettholde bredde i UiT sine fagområder samtidig som ressursutnyttelsen må økes. I porteføljeutviklingsplanen er det foreslått at alle programmer og emner som over to år rekrutterer færre enn 20 på bachelor og 10 på master skal være gjenstand for vurdering av ytterligere tiltak.

Øvrige tiltak og rammebetingelser

Porteføljeutviklingsplanens del 3 angir hvilke øvrige tiltak som er nødvendig for at omstillingsarbeidet skal ha ønsket effekt. Dette er tiltak som ikke berører porteføljen som sådan, men hvilke faglige og administrative systemer og tjenester som vil være særlig viktig å ha fokus på. Tiltakene fokuserer på tiltak for å styrke kompetanse, koordinering og støtte, samt redimensjoneringsarbeidet som må gjennomføres i 2024. Tiltakene er ikke uttømmende og må blant annet sees i sammenheng med den pågående vurderingen av ny budsjettmodell, sammenhengende tjenester og oppfølgingen av kommunikasjonsplattformen.

Rektors vurdering

Rektor mener at den vedlagte porteføljeutviklingsplanen svarer på sentrale mål og utfordringer som styret identifiserte ved oppstarten av utviklingsarbeidet. Tiltakene vil samlet sett bidra til at UiT når det overordnede målet med å omstille porteføljen til en ressursbruk som er bærekraftig, et innhold av høy kvalitet, hvor den totale dimensjoneringen er tilpasset institusjonens faglige særtrekk, demografisk utvikling og arbeidslivets kompetansebehov. Planen er et resultat av en omfattende prosess som har involvert alle deler av UiTs utdanningsvirksomhet på bachelor- og masternivå, bygger på innsikt og utviklingsarbeid fra alle deler av prosessen, og tiltakene har bred støtte i de høringsinnspillene som er kommet fra fakultetene og studentparlamentet. Dette vil styrke gjennomføringsevnen til det som er en ambisiøs plan. Det er i prosessen ikke kommet frem alternative forslag som fremstår som bedre alternativer.

Rektor ser at porteføljeutviklingsplanen har både spesifikke tiltak og tiltak som krever mer modning og tid til å samle erfaringer. Rektor foreslår derfor å fremme porteføljeutviklingsplanen årlig i forbindelse med presentasjon og analyse av høstens møttall hvor det også bestemmes hvilke tilbud som skal lyses ut påfølgende år.

Omstilling er krevende for organisasjonen og for individer. Det berører faglig engasjement og identitet, og er ressurskrevende i seg selv. Porteføljeutviklingsplanen som foreslås er ambisiøs og for at UiT skal lykkes med å implementere planen må det prioriteres ressurser og støtte til arbeidet. Rektor har startet arbeidet med å planlegge implementeringsfasen. Videre har styret allerede vedtatt å sette av om lag 40 millioner til utviklingsarbeidet i 2024. Med disse rammebetingelsene vurderer rektor det dit hen at UiT har gode forutsetninger for å lykkes med porteføljeomstillingen.

Proessen har allerede gått over lang tid, og store deler av organisasjonen har vært involvert i ulike deler av prosessen. Rektor vil benytte anledningen til å gi honnør til alle som har engasjert seg, og til fakultetene som har gjort grundige og konstruktive vurderinger i sine høringssvar.

Dag Rune Olsen
rektor

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Saksansvarlig: Kathrine Tveiterås
Saksbehandler: Eirik Gjessing Lind, Øyvind Hjuring Mikalsen

Vedlegg

- 1 Studieporteføljeplan 2024-2025
- 2 Risikovurdering for studieporteføljeprosessen